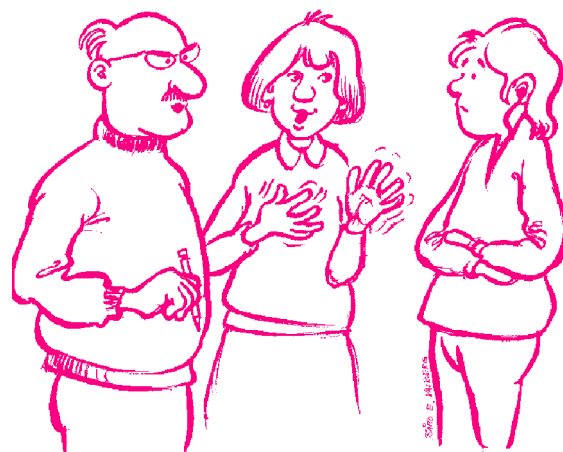

FREMTIDEN

- med tolketjeneste inn i år 2000

av Rune Anda

Norges Døveforbund

Tolkeseminar i Oslo 9.-10. desember 1998

Litt om meg selv: Jeg er født i Bergen i 1953, ble döv 3 år gammel, og har gått på døveskole i Holmestrand 1961-69, samt framhaldsskole for døve ved Jevnaker 1969-70. Siden den gang har jeg jobbet i trykkeri-bransjen, avbrutt av tre års tjeneste som journalist i Døves Tidsskrift. Jeg er ansatt på Døves Trykkeri As i Bergen. Min kone er döv, og vi har adoptert to døve barn fra Kina. Vi har alle fire god nytte av døvetolk.

Ikke lett å bli forstått

I årenes løp har vi registrert at det ikke er så enkelt for utenforstående å tenke ut hvordan servicen bør tilrettelegges for døve. Heller ikke den alminnelige befolkning er i stand til å forstå døves behov, og hvordan behovene best kan dekkes. Et godt eksempel er dette: Hvorfor bruker ikke døve stemmen? Når tegnspråk er et selvstendig språk, uavhengig av talespråket, og sammen med bruk av alle slags nyanser i ansikts- og munnstillinger, vil det lyde så fryktelig rart dersom stemmen også skal legges til! Vi må kanskje bare innse at folk flest aldri vil forstå hvorfor det ikke passer å bruke stemmen når man kommuniserer på tegnspråk. Noe annet er det å bruke norsk med tegn som støtte, da er det ikke noe problem å bruke stemmen.

Lytt til dem som vet hvor skoen trykker

Når det offentlige skal diskutere saker som berører døve, enten det gjelder forbedring av det offentliges tjenester til døve, nye tekniske hjelpemidler for døve og mye annet, er det viktig at døve er med fra starten av. Det er lett å gå i fallgruven. Storsatsing kan ende med fiasko.

Det er OK å tro at man vet hva «de andre» har behov for, men man må ikke ta beslutninger ut fra hva man tror er best for døve. Det har hendt, og det har blitt mislykket. Men heldigvis er døve blitt trukket inn i mange prosjekter, enten som aktiv deltaker i arbeidet, eller i referansegrupper.

Pussige iakttakelser

Jeg kan nevne noen eksempler på at folk ikke har for vane å vite hva døvhet er, hvordan døve best kan varsles og så videre.

Under en brannøvelse på Color Line i 1997 pratet vi (vi var tre døve) med en ambulansetjenestemann før vi gikk ombord i båten. Han visste at vi ikke hørte, og vi prøvde så godt vi kunne å forstå hverandre. Under praten spurte vi: - Hvordan får VI DØVE beskjed om at det brenner når vi oppholder oss i lugaren? - Jo, svarte han, - alarmen går over hele skipet! Som om vi også kan høre det!

På flere hoteller har vi opplevd det samme mange ganger: - Vi er døve, og vil bli vekket tidlig neste morgen. Kan noen komme inn og vekke oss? - Vi kan ringe via telefonen, eller via TV-apparatet, pleide de å svare. Greier ikke folk å skjønne at når vi sier at vi er døve, så er vi døve?

Hvordan skal vi da forklare det vi opplevde i et fly i USA, sommeren 1996: En flyvertinne så at hele familien på fire brukte tegnspråk. Altså skjønnte hun at vi var døve. Hun gikk bort for å hente en brosjyre som beskrev nødsituasjoner, i blindeskrift!

Døvetolkens mangfold

Det er en stor utfordring å være døvetolk. Og det krever enorm dyktighet. Ikke bare i å tolke, men det som også er nødvendig i denne sammenheng er å vite hvilken tolkeform eller hvilken tegnspråkform tolken skal benytte til den enkelte tolkebruker. Og tolken må også - så langt det er mulig - være i stand til å forstå døves situasjon, kanskje også den alminnelige døves tenkemåte, og prøve å forstå deres opplevelse av situasjoner. Og når det gjelder tolk i skole- og arbeidssituasjoner, kreves det kjennskap til faget. Man kan kanskje si at det er behov for «rett tolk til rett oppdrag».

Vi har vært i USA to ganger, i 1991 og 1996. Begge gangene har vi benyttet lokale døvetolk. Der tilbyr de tolk på amerikansk tegnspråk, på såkalt internasjonal tegnspråk eller annen måte. Valget er brukerens. Der deltok jeg også på et møte med bare døve. Noen var ikke i stand til å uttrykke seg «internasjonalt». Derfor skaffet arrangøren to døve «internasjonal-tolker». Jeg opplevde det som svært interessant, og dette opplegget gav utbytterike resultater fra møtet.

Offentlig ansatt døvetolk?

Rikstrygdeverket gir i dag støtte som er basert på enkeltindivid. Når for eksempel et firma, et offentlig kontor, en organisasjon eller institusjon ønsker støtte til installasjon av tekniske hjelpemidler for døve, må de finansiere det selv. Det blir til at svært få investerer i det. Man finner Døves Hus og døves feriehjem mange steder i landet, men døveforeningene må stadig finne noen som kan være behjelpelig med økonomisk støtte til visuelle/takile brannvarslingsutstyr, til tolkehjelp o.a.

Dette problemet må og bør det offentlige gjøre noe med. Det skal ikke være nødvendig å søke om å få lov til å bli reddet ved eventuelle brann. Og det bør være nødvendig å ansette døvetolk på mange store plasser med stor publikumstilstrømming, som for eksempel store flyplasser, jernbanestasjoner, sosialkontorer, og ikke minst på universiteter og høyskoler, som ofte tar inn døve studenter.

Billedtelefon

Det har allerede i noen år vært mulig med billedtelefon, og flere norske bedrifter har brukt det fortrinnsvis ved interne samtaler. Fjernsamtaler der man kan se den man snakker med, har eksistert i flere år, og det var nok laget uten tanke på døve. Det er jo nettopp døve som har størst behov for denne kommunikasjonsform, å se språket. Dessverre har billed-kvaliteten ikke vært så bra da man prøvde billedtelefon for ti år siden. Med ett bilde pr. sekund sier det seg selv at det var umulig å oppnå fornuftig samtale. I dag er situasjonen langt bedre, og det er like før billedtelefonen oppnår optimal TV-kvalitet, der hver bevegelse går i sann-tid og oppleves like naturlig som om personen står rett foran deg.

Fjerntolking

Med billedtelefon, åpner det også for flere muligheter. 1) Man kan få bruk for en sentral der en døvetolk formidler telefonsamtaler mellom billedtelefonbrukere og hørende som bruker vanlig telefon, på samme måte som teksttelefon-formidlingsentralene i dag. 2) Muligheter for en virtuell skole vil også være til stede. Læreren kan da undervise på tegn-språk via billedtelefon. 3) Videokonferanse, med deltakerne som oppholder seg på ulike steder.

Man drømmer ellers om å ha en mobiltelefon som også skal fungere både som teksttelefon og billedtelefon. Man kan da si det slik at man kan ha «en medbragt døvetolk i kofferten». Treffer man noen man vil snakke med, men har behov for tolk, skulle det bare være å ringe en døvetolk og via mobiltelefonens billedflate få tolket samtalen. Kanskje dette kan bli en realitet i nær framtid?

Som tidligere nevnt, er det viktig at døve selv er med i saker som har med døve å gjøre, også på det tekniske området. Aller helst bør vi være med fra starten av. Jeg kan derfor fortelle dere at det i dag foreligger en søknad hos Riks-trygdeverket, om støtte til et prosjektarbeid. Dette prosjektet har som formål å utvikle et produkt som nettopp går ut på å gjøre tilgjengeligheten bedre for hørselshemmede. Ideen er utformet, men det vil være nødvendig å forske på det, for å konstatere om det lar seg gjøre å sette sammen et slikt produkt. Ideen kom fra døve selv, og støttes både av Hørselshemmedes Landsforbund (HLF) og Norges Døveforbund (NDF).

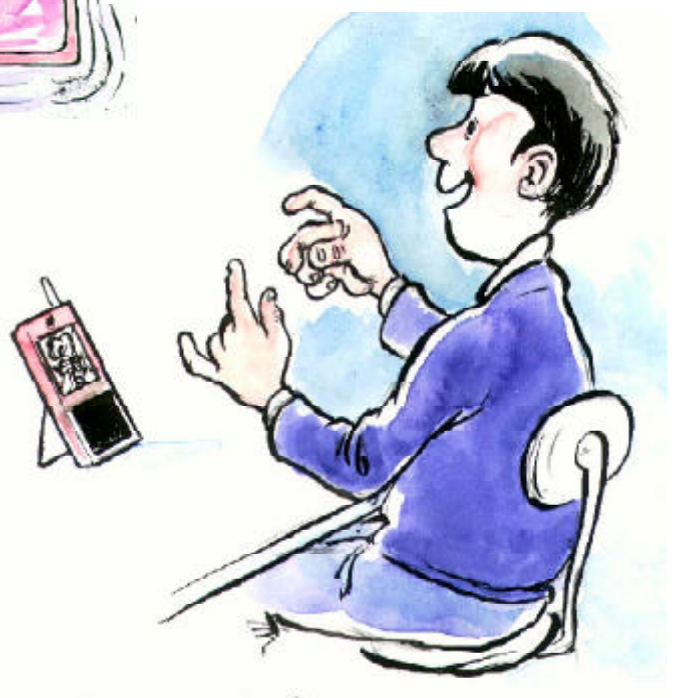
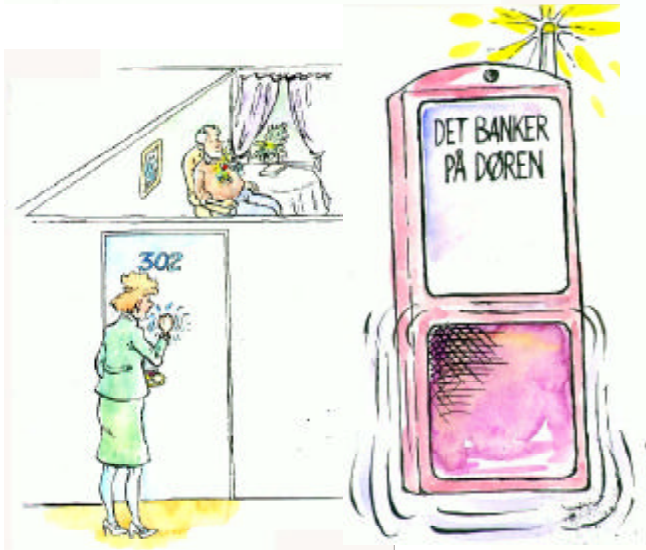
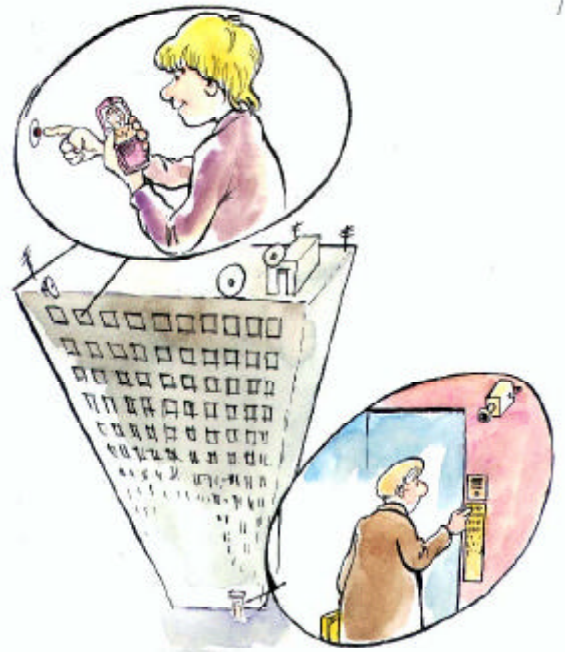
Man tenker her på å utvikle en multimobiltelefon. Ideen går ut på at den skal kunne gjøre mange ting. I tillegg til at den skal fungere både som teksttelefon og billedtelefon, skal den også fungere som vanlig mobiltelefon med teleslynge, sende tekstmeldinger, nød-telefon med direkte forbindelse til nærmeste nød-sentraler med tekst-/billedtelefon.

Den skal ha en vibratordel som også skal kunne taes ut og puttes f.eks. i en brystlomme. Når den vibrerer, skal mobiltelefonens skjerm fortelle hvorfor den vibrerer. Den kan f.eks. si: «Teksttelefonen ringer», «Billedtelefonen ringer», «Det kommer telefaks», «Det ringer på døren», «Det banker på døren», «Vekkeklokken ringer», «Brannalarm!» o.a.

«Nolle» skal også kunne gjøre mer. Den skal tjene som informasjons-sentral for nærmiljøet. Det vil si at dersom det skjer noe som det er viktig at alle skal få beskjed om, så skal det som blir sagt over høyttaler også, via spesielle nær-signaler, bli sendt som tekst til multimobiltelefonen. For eksempel: «Snøras ved Myrdal. Toget går ikke videre. Passasjerne må over til buss, som går til Ål.» Eller: «VARSKO HER! Sprengning ved Toppefjellet om to minutter.» Overnatter man på hotell, skal «nærsignalene» koblet til brannalarmen kunne varsle den døve som har multimobiltelefon-vibratoren under puten.

Andre muligheter er at når man ringer fra en hoveddør i en høyblokk, og der er port-telefon, skal multimobiltelefonen kunne vise hvem som ringer, og da kan beboeren trykke på en knapp i egen leilighet som åpner hoveddøren.

Ellers er det også påtenkt at multimobiltelefonen skal kunne kobles til vanlig TV, eller via overheadprojector, og blant annet brukes til skrivetolkoppdrag.

Tolke-robot i sikte?

Utviklingen på det teknologiske området har rast med lynende fart de siste årene, og det blir kanskje naturlig også å lure på om det kan la seg gjøre å lage en maskinell døvetolk, en slags «tolkerobot».

Alt er mulig, sies det. Vi får prøve å se litt nærmere både på muligheter, og på «umuligheter» i denne sammenheng.

Det finnes i dag oversettelsesprogram på data, som blant annet over-setter til og fra mange språk. Et fornuftig framgangsmåte vil gå ut på at alle språk skal oversettes via et hovedspråk, for eksempel engelsk. Når man bygger opp grammatiske regler for forholdet mellom et land og engelsk, skal man ikke behøve å lage enda flere mellom de andre landene. Når det skal gå forholdsvis bra på den måten, vil det kanskje også kunne fungere om man bruker tegnskrift, altså fra tegnskrift via engelsk til norsk eller omvendt.

Men hva med å oversette fra for eksempel norsk til visuell tegnspråk eller omvendt? Her vil jeg påstå at ingen datasystem i dag kan mestre denne oppgaven, særlig fordi vi alle bruker tegnspråket helt forskjellig, og fordi hver bevegelse, hver munnstilling, hver ansiktsuttrykk er unik. Når man også kan få et enkelt begrep til å bli framstilt på mange forskjellige måter, bare med ansiktsuttrykk, så sier det seg selv at en dataoversettelse eller en dataskjerm med naturtro menneskeansikt ikke vil greie å tolke signalene bra nok, eller ikke en gang klare å oversette i det hele tatt.

Det betyr nok at verden vil ha bruk for døvetolk i overskuelig framtid.